

A morda nekoč pa le čista reka vrne se

Tako se začenja skoraj 30 let stara uspešnica Marijana Smodeta, ki v prvih verzih poje: "Starec je govoril mi, da bila si lepa ti." Stavek, ki je kot po meri ukrojen za Vipavo. Pri čemer je reka, ki daje ime in življenje dolini, v zadnjih letih spet lepa. Da bi se tudi vrnila k ljudem in bi se ponovno zavedli njene dragocenosti, so v občinah in ustanovah zasnovali projekte, ki želijo ponovno vzpostaviti ravnovesje med človekom in naravo.

VEŠNA HUMAR

Pot je prevozna s kolesom, in to v vseh letnih časih.

Ko so v preteklih letih novinarji in politiki govorili o Vipavi, so večinoma govorili o poplavah. Reka je nekajkrat prestopila bregove, zalila ceste in zaprla promet ter predvsem povzročila veliko strahu in škode lastnikom hiš v naseljih ob strugi.

Razmislek o tem, kako poplave preprečiti, je kaj hitro pripeljal do spoznanja, da so majhni lokalni ukrepi, ki rešujejo posamezni cestni odsek ali skupino hiš, dragi ter pogosto neučinkoviti. Ali celo škodljivi. Reka namreč ne pozna meja krajevnih skupnosti ali občin in delujejo le tiste rešitve, ki se izživijo lotevalno celostno.

Iz pogovorom med župani občin ob strugi ter predstavnikih stroke in ustanov so se doslej rodili vsaj trije obsežnejši projekti. Na prednostni lestvici strateških projektov v programu Interreg Slovenija – Italija sta

dva. Projekt GREVISLIN - Zelena infrastruktura želi ohraniti in izboljšati stanje ogroženih vrst in habitatnih tipov ob rekah. Vodilna pri njem je RRA Severne Primorske, vključene pa so štiri občine. V okviru programa VISFRIM - Upravljanje poplavne ogroženosti na porečju reke Vipave in na ostalih čezmejnih porečjih bodo izvajali ukrepe za poplavno varnost, med drugim gradili in popravljali nasipe. Skupaj sta vredna približno pet milijonov evrov in bosta v prihodnjih letih na teren prinesla nekaj zelo konkretnih rešitev in izboljšav.

Kdo je skrajšal reko?

Tretji, projekt Zavoda za ribištvo Slovenije z nazivom Ukrepi za ohranjanje in izboljšanje stanja ogroženih živalskih vrst in habitatov v Vipavski dolini, prav tako gleda naprej, a se hkrati ozira tudi

nazaj. "Glavni cilj celovitega projekta je renaturacija naravovarstveno pomembnih struktur kmetijske krajine ter ukrepi za ohranjanje in izboljšanje ugodnega stanja ogroženih živalskih vrst in habitatnih tipov. Končni cilj projekta je ohranjanje, izboljšanje in obnova habitata živalskih in rastlinskih vrst celotne Vipavske doline," se glasi uradna opredelitev.

Del tega prizadevanja, pri katerem poleg zavoda sodelujejo še občini Ajdovščina in Miren-Kostanjevica, Zavod za varstvo narave, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic ter direkcija za vode, je tudi vzpostavitev naravoslovne tematske učne poti ob reki Vipavi. Nekaj več kot 43 kilometrov dolga pot je že narisana in premišljena. Turiste naj bi vodila po dolini, prebivalce doline pa nazaj k reki. "Z melioracijskimi ukrepi smo reko Vipavo v preteklih desetletjih

sluštali zgodbe ljudi, ki so v preteklosti živeli v Vipavo, ter se izogniti skušnjavi, da bi reko, ki je življenje, stiskali v korito," poudarja arhitekt **Adrijan Cingerle**, ki je s svojo ekipo v biroju Kreadom zarisal in zasnoval tematsko pot. Regija, meni Cingerle, si ne zasluži le varne, ampak tudi čiste, živo reko, ki bi pritegnila obiskovalce in bi bila v veselje domačinom.

Skoki raj do Pekla in naprej

Pot, ki je v celoti načrtovana in bo urejena ter prehodna kmalu, se začne v Vipavi, kjer reka izvira. Nadaljuje se skozi staro mestno jedro in nato mimo pritoka Močilnica in Novakovega mlina do Napoleonomnega mostu v vasi Dolnjeje. Po levem bregu pot pelje skozi Bačarje in Uhanje mimo Dolanjskega mlina do Velikih Zabelj. Pod naseljem Brje prečka reko in vodi po desnem

Tematska pot v okolje prinaša dve novi pridobitvi: brv v zaselku Pekel in opazovalnico ptic v glinokopu ob Renčah. Pa tudi celostno prenovno trga ob športnem igrišču v Mirnu, ki naj bi deloval kot osrednja vstopna točka.

skrajšali za sedem kilometrov. Melioracija kmetijskih zemljišč je bila nekoliko nepoštena do narave - z današnjimi znanji in dognanji tega nikoli ne bi naredili. Človek si je za kmetijstvo ali celo gradnjo stavb vzel zemljišča, ki jih je reka potrebovala kot izlivne površine. Beseda 'renaturacija' je zato ključna. Moramo razmišljati celostno, po-

bregu ob železniški progi do Batuj. Tam spet zamenja breg in se preko edinega renesanjskega vzpona dvigne rahlo nad reko in se nadaljuje proti Lanthierjevemu mlinu v Peklu. Tam bodo zgradili novo brv.

Do takrat pot začasno pelje skozi Steške po magistralni cesti do vasi Saksid, od koder se nadaljuje skozi Zalošče do Dornberškega bajeja

Adrijan Cingerle

in naprej skozi Prvačino. Sledi majhen ovinek zaradi prečkanja Lijaka in ponovna vrnitev k reki ob sotočju Lijaka in Vipave ter nadaljevanje skozi Renče. Tu pot za nekaj časa zapusti bregove reke in vodi čez Merjake in po sredini griča do Jerabišča. Ter naprej skozi Vrtoče, mimo Šela do zaključne oziroma vstopne točke poti, ki je na ploščadi ob igrišču v Mirnu. Zaključci se ob meji z Italijo. Večinoma je ravninska, razlike v nadmorski višini so minimalne. Ob poti nosilec projekta, Zavod za ribištvo, načrtuje table, ki bodo opozarjale na zanimive značilnosti habitatov, rastlinskih in živalskih vrst.

"Obiskovalec pride v Vipavo, te primorske Benetke, in se od tam peš ali s kolesom odpravi na morje. Na poti doživi bogato naravno in kulturno dediščino, pokusi vi-no, izkusil kulinarne užitke, se zapelje s supom ali se v vodi okopa."

ADRIJAN CINGERLE

"Naš proračun je bil omejen, zato smo se držali obstoječih poti. Glavni cilj pa je, da je pot prevozna s kolesom in to v vseh starih letnih časih. Pomembno je, da jo je mogoče nadgraditi," razlaga Cingerle. In to na vseh načinov. Najprej tematsko-zamislili so si jo kot melioracijsko hrbenico, na katero vsak kraj ob poti lahko priprave svoje kulturne zanimivosti, kulinarne ponudbo in celo že obstoječe krožne poti. Nato infrastrukturo. Poleg brvi v zaselku Pekel, kjer je v starih časih most čez reko že bil, si želijo še brvi pod Zemonom ter med Mirnom in Orehovljami.

Od primorskih do pravih Benetk

Tretja nadgradnja pa sega čez mejo. Kot pravi Cingerle: "Na ravni koncepta razmišljamo o poti mimo Sovodnje, kjer je sotočje Vipave in Soče, ter naprej do izliva Soče v morje. Tam bi se pot lahko navezovala na poti, ki vodijo preko Građeza do Chiogge. Na slovenski strani bi bilo lepo, če bi se nadaljevala proti Trstu in od tam po Parenzani, ki povezuje Istru

Na tak način bi res nastal transnacionalni projekt."

Ki bi pri domačinih vzbudil zavedanje o lastnem prostoru, jim razširili horizonte in v njih prebudil zavest, da je zelena Vipavska dolina del prostora, ki sega do Sredozemskega morja. In bi bil res privlačna turistična ponudba: "Obiskovalec pride v Vipavo, te primorske Benetke, in se od tam peš ali s kolesom odpravi na morje. Na poti doživi bogato naravno in kulturno dediščino, pokusi vino, izkusil kulinarne užitke, se zapelje s supom ali se v vodi okopa." Oziroma, kot povzema Cingerle: "V Vipavi lahko turistu prodamo morje."

Trasa se večinoma drži že vzpostavljenih poti in se izogiba glavnim prometnicam.